

Отримано 01.05.2025 р.
Голові спеціалізованої вченої
ради ДФ 26.133.085
доктор філол. наук, доцент
І. В. Семеніст

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.085 у Київському
столичному університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук,
доцентові, професорові кафедри
східної культури і літератури,
деканові Факультету східних мов
СЕМЕНІСТУ Івану Васильовичу

Рецензія

БІТКІВСЬКОЇ Галини Володимирівни, доктора філологічних наук, доцента, завідувача кафедри світової літератури Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на дисертацію **Попової Марії Дмитрівни «Трансформація естетичних практик китайської лірики (на прикладі творчості “туманних поетів”)**», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 «Філологія»

1. Актуальність дисертаційного дослідження.

Течія «туманної поезії» в китайській літературі кінця ХХ століття, якій присвячена дисертація Попової Марії Дмитрівни, викликає в науковців посилений інтерес у багатьох аспектах. Попова М. Д. обрала для дослідження естетичний складник «туманної поезії», що «уможливлює цілісне й глибоке розуміння провідних тенденцій розвитку китайського модернізму в цілому» (с. 18 рукопису). Актуальність обраної теми зумовлена потребою в комплексному дослідженні естетичних практик творчості «туманних поетів», адже попри визнану художню якість і вагомість написаних ними різножанрових творів, такої наукової праці бракує. Творчість «туманних поетів» є важливою частиною цілісної картини літературного процесу ХХ ст. в Китаї, і наміри дисертантки дослідити її в аспекті трансформації естетичних практик, з окресленням етапів становлення «туманної поезії», домінантних естетичних категорій, з'ясування основних естетичних принципів, у світлі сприйняття й переосмислення світового інтертексту китайськими поетами, викликають схвалення.

Підтвердженням актуальності дисертації Попової М.Д. є її відповідність міжкафедральній науковій темі кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства і кафедри світової літератури «Типологія ідентичностей у художньому і критичному дискурсах» (державний реєстраційний номер 117U005200).

З огляду на вище сказане дисертація Попової Марії Дмитрівни є актуальною і потрібною.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних).

Дисертація Попової Марії Дмитрівни є першою спробою в українському літературознавстві комплексного дослідження трансформації естетичних практик творчості «туманних поетів». У дисертації подано визначення поняття «естетична практика», систематизовано основні естетичні практики у творах «туманних поетів»; проаналізовано втілення й переосмислення в конкретних текстах соціокультурних реалій, висвітлено зв'язок із традиційною культурою, зокрема змістове наповнення літературних мотивів і образів; визначено специфіку поетичної дихотомії «краса» – «потворність», досліджено засоби художнього вираження категорій «героїчного», «байдужого» і «боягузливого» та здійснено їхню інтерпретацію. Вперше представлено окремі поезії Шу Тін, Гу Чена і Бей Дао в перекладах українською мовою Поповою М.Д.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

У теоретичному плані дисертація Попової Марії Дмитрівни вирізняється обґрунтуванням трансформації естетичних практик китайської лірики на прикладі творчості «туманних поетів», зокрема надано уточнення категорій ідентичності, стилю та естетики в контексті китайської модерністської поезії.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх можна системно застосовувати в подальшому дослідженні творчості «туманних поетів» в китайській літературі. Основні положення дисертації стануть підґрунтям у викладанні історико-літературних курсів, спецкурсів із компаративістики та літературної критики, можуть бути використані при написанні бакалаврських і магістерських робіт.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і результати, які представлено в дисертації М. Попової, оцінюємо як теоретично і емпірично обґрунтовані й достовірні. Вони базуються на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, таких як контекстуально-описовий порівняльно-історичний, біографічний, метод стилістичного аналізу. Оскільки окремий розділ присвячено рецепції творчості «туманних поетів», доцільно додати також метод рецептивної естетики. Загальні висновки в дисертації, на нашу думку, викладено логічно й переконливо. Вони в цілому висвітлюють хід дослідження, поставлені завдання й результати проведеної роботи. Фактів, які б свідчили про недостовірність наведеної в дисертації інформації, не виявлено.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Визначені в дисертації завдання здобувачка виконала на достатньому науковому рівні. Вона чітко сформулювала мету дослідження, для її досягнення визначила необхідні завдання та обрала доцільні методи. Представлений текст кваліфікаційної наукової праці демонструє, що Попова М.Д. в цілому опанувала методологією наукової діяльності, уміло застосовує її на практиці, а отже, *оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.*

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Основні положення й результати дисертаційної праці висвітлено в 4 одноосібних публікаціях авторки, надрукованих у фахових наукових виданнях України. Здобувачка брала участь у всеукраїнських і міжнародних конференціях, виступаючи з доповідями, які корелюють із темою наукового дослідження і його результатами (відомості про них є в рукописі дисертації с. 22). У рукописі також є відомості про публікації, які додатково висвітлюють наукові результати дослідження (с. 23), але окремим списком вони не представлені.

Фахові публікації Попової Марії Дмитрівни відбивають визначені автором ідеї, проаналізований матеріал і висновки.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Рецензована робота є самостійним завершеним дослідженням. Вона має належну структуру, яка зумовлена метою і завданнями дослідження. Дисертація містить вступну частину, чотири розділи основної частини, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (203 позиції) і додатки. У розділах роботи послідовно подано комплексний аналіз виникнення, становлення і розвитку течії «туманної поезії» в історико-культурному контексті китайської літератури XX ст., визначено змістове наповнення естетичних категорій у творах «поетів-туманників» й простежено особливості її трансформації, досліджено рецепцію творчості «туманних поетів» у Китаї та в середовищах китайської діаспори, що й передбачено завданнями. Перший розділ «Теорія модерної китайської лірики: естетичний аспект» має три підрозділи, які присвячено проблемам теоретичного визначення понять «естетична практика» й «естетична категорія», висвітленню питань визначення і трансформації основних естетичних категорій у творах модерної китайської лірики та передумов її

розвитку. У другому розділі «Течія “туманних поетів” у модерній китайській ліриці» розглянуто становлення течії «туманної поезії»; схарактеризовано творчість «поетів-туманників» і з’ясовано естетичні принципи «туманної поезії», зокрема натяк, підтекст, емоційна багатозначність, символічність тощо. Естетичний смак і літературознавчі компетенції дисертантки особливо яскраво виявляються в типологічних зіставленнях мотивів модерністської китайської поезії із світовою, наприклад, художні особливості ідіостилю Бей Дао увиразнюються асоціаціями і ремінісценціями з творчістю Джорджа Байрона, Шарля Бодлера, Томаса Трастремера. Визначені естетичні принципи конкретизуються у третьому розділі «Домінантні естетичні категорії в ліриці “туманних поетів”». У трьох підрозділах дисертантка висвітлює художні особливості втілення в поетичних творах дихотомії «краса» – «потворність», рівні інтерпретації «героїчного» – «байдужого» – «боягузливого», узагальнюючи спостереження в підрозділі «Трансформація традиційних естетичних категорій китайської лірики». У четвертому розділі «Рецепція творчості “туманних поетів”» презентується сприйняття досліджуваної течії в Китаї і середовищі китайської діаспори, а також виявляється вплив цієї течії на світовий літературний процес.

Загальні висновки в дисертації М.Д. Попової логічні, їх викладено аргументовано. Вони в цілому висвітлюють виконання поставлених завдань та результати проведеної роботи. Обсяг роботи відповідає вимогам, встановленим освітньо-науковою програмою «Філологія». У графічному оформленні спостерігаються певні недогляди: у тексті роботи трапляються збільшені інтервали між абзацами та зайві відступи перед висновками до розділів (сс. 19-22, 41, 99, 111, 118-119, 135, 140, 143, 148, 157, 166 тощо); у Додатках не представлено список публікацій, у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації і відсутні відомості про апробацію результатів дисертації; подекуди у тексті роботи бракує відповідних ком і крапок (с. 23, с. 108 тощо), часом дисертантці бракує стилістичної

вправності (с. 38, 49, 52, 53 і далі); трапляються посилання на джерела, яких немає у Списку використаних джерел (с. 28, 51). У Списку використаних джерел трапляються хиби і обдруки в оформленні бібліографічного опису книги одного автора (сс. 176-185 рукопису), статті в періодичному виданні (с. 177-178 рукопису); видільну функцію курсиву застосовано довільно, не системно.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Висловлені в дисертації положення та ідеї є самостійними. Аналіз тексту дисертації надає підстави констатувати *дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності* в повному обсязі.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

У цілому слід відзначити достатній науковий рівень дисертації в наслідок проведеного дослідження та аргументованість результатів. Проте окремі положення дисертації спонукають до дискусії, а деякі аспекти потребують уточнення або пояснення.

9.1. Характеризуючи поняття «туманної поезії», дисертантка вказує таких поетів, як Лян Сяобін (梁小斌), Ван Сяони (王小妮), Сюй Цзін'я (徐敬亚), Ло Гене (骆耕野), Лі Сяоюй (李小雨), Сунь Уцзюнь (孙武军), Е Яньбін (叶延滨), Чан Яо (昌耀), Яо Ман (姚莽), Бай Юй (白渔), Чжен Ліп (郑玲), Ян Сяньяо (杨献瑶), Янь Бей (雁北), Вей Ман (微茫), Лі Юаньшень (李元胜) (李刚中 1988) (с. 63). Водночас об'єктом дослідження обирає поетичні збірки «Контури вітру» Шу Тін; «Світлий місяць», «Пісня самотнього зі Сходу» Гу Чена, «Обране» Бей Дао (с. 20). Вважаю, що такий вибір варто обґрунтувати.

9.2. Досліджуючи творчість поетів «туманної поезії», дисертантка позначає їхню спільність, іноді вдаючись до терміна «течія» (сс. 16, 60, 158), а іноді – «напрям» (сс. 100, 139, 170). Чи є підстави для синонімічного вживання цих термінів?

9.3. Описуючи архетип «героїчного» у китайській літературі, дисертантка побіжно згадує поезії Мао Цзедуна (сс. 115-116). Чи виправданим є звернення до цього автора в контексті «туманної поезії»?

9.4. У роботі дисертантка спирається на результати наукових досліджень поетики течії «Туманної поезії», у яких продемонстровано її трансформаційний потенціал на просодичному рівні, на рівні стилістичної образності та в жанровій специфіці. У який спосіб трансформація естетичних практик наслідуює, розвиває чи розширює названі рівні трансформаційного потенціалу поетики творчості «туманних поетів»?

9.5. У Висновках дисертантка наголошує на унікальності лірики «туманних поетів», констатує її «потужний вплив на літературний і культурний ландшафт не лише Китаю, а й усього світу» (с. 175). Хотілося б почути детальніше про вплив естетичних практик «туманних поетів» на світовий літературний процес. І, оскільки в дисертації не зазначено, які вбачаються перспективи подальшого дослідження проблем, порушених у дисертації?

Висловлюючи коментарі та пропозиції, вважаю, що кожен дослідник має право на захист та аргументацію власних переконань, тому сподіваюся на конструктивну дискусію.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичним значенням дисертація Попової М.Д. відповідає спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Зазначені вище зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загалом позитивне враження від дисертації, не применшують теоретичного і практичного значення роботи та не знижують загальної позитивної оцінки. Дисертація Попової М.Д. в цілому відповідає вимогам МОН України до наукових праць. Дисертація «Трансформація естетичних практик китайської лірики (на прикладі творчості “туманних поетів”)» є завершеною науковою працею, у якій її авторкою, Поповою Марією Дмитрівною, отримані нові науково обґрунтовані результати. Дисертація відповідає вимогам п.6-9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а її авторка *Попова Марія Дмитрівна* заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент:

завідувач кафедри світової літератури
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
доктор філологічних наук,
доцент

Григорина БІТКІВСЬКА
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
Код ЄДРПОУ 45307965
Власний підпис
Григорина БІТКІВСЬКА
Засвідчую
Н. Анцир